

Sunčica Milutinović¹
 Bojana Vuković²
 Željko Vojinović³
 Bojan Leković⁴

RAČUNOVODSTVENI ASPEKTI KRIPTOVALUTA

Apstrakt: Nakon početne faze nagle ekspanzije i visokih zarada, na kripto tržištu je usledila faza pojave prvih nezakonitih aktivnosti i pada poverenja kod investitora, što je pokrenulo pitanje regulacije kriptovaluta na institucionalnom nivou. Predmet istraživanja u radu jeste regulacija kriptovaluta sa posebnim osvrtom na računovodstveni aspekt. Rad sažeto prikazuje rezultate dosadašnjih studija na temu regulacije kriptovaluta. Istraživačka namera rada je izbor najprikladnijeg računovodstvenog tretmana transakcija sa kriptovalutama u odnosu na postojeće standarde finansijskog izveštavanja. U odsustvu namenske regulative, moguće je u okvirima međunarodnih standarda priznati kriptovalute kao nematerijalna ulaganja, investicije ili zalihe u zavisnosti od namene i funkcije konkretne kriptovalute, kao i od delatnosti entiteta koji vrši evidenciju ovih transakcija. U Bosni i Hercegovini nije regulisano, ali nije ni zabranjeno sticanje, držanje i trgovanje kriptovalutama. Predlozi računovodstvene evidencije najučestalijih transakcija sa kriptovalutama u ovom radu prilagođeni su specifičnostima zakonske i podzakonske regulative Bosne i Hercegovine.

Glavne riječi: regulacija, transakcije, finansijsko izveštavanje, kripto tržište

THE ACCOUNTING ASPECTS OF CRYPTO-CURRENCIES

Abstract: After the initial phase of rapid expansion and high earnings, the crypto market faced the emergence of the first illegal activities and a decline in investor confidence, which raised the issue of crypto-currency regulation at the institutional level. The subject of research in the paper is the regulation of crypto-currencies with special reference to the accounting aspect. The paper summarizes the results of previous studies on crypto-currency regulation. The research intent of the paper is to select the most appropriate accounting treatment for transactions with crypto-currencies in relation to existing financial reporting standards. In the absence of dedicated regulation, it is possible to recognize crypto-currencies in the scope of international standards as intangible assets, investments or stocks depending on the purpose and function of the particular crypto-currency, as well as on the activity of the entity that records these transactions. In Bosnia and Herzegovina, the acquisition, holding and trading of crypto-currencies is not regulated, nor is it forbidden. The suggestions for accounting records of the most frequent transactions with crypto-currencies in this paper are adapted to the specifics of the laws and bylaws of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: regulation, transactions, financial reporting, crypto market

1. UVOD

Ekspanzija kriptovaluta u svetskoj ekonomiji tokom poslednjih nekoliko godina pokrenula je brojna pitanja, a među njima i pitanje računovodstvenog tretmana digitalnih transakcija u kojima učestvuju kriptovalute. Nejednak tretman ove valute kao predmeta trgovine i sredstva plaćanja u pojedinim državama, nedostatak pravne regulative, nepostojanje načina oporezivanja i nepokrivenost standardima finansijskog izveštavanja predstavljaju najveće izazove za učesnike na kripto tržištu. Kriptovaluta je oblik virtuelne valute sa odlikama elektronskog novca i bez nadzora centralnih banaka. Njena vrednost nije vezana za zlato ili neki drugi oblik materijalne imovine, nije u nadležnosti institucija i regulatornih tela, već se formira na osnovu ponude i tražnje na kripto tržištu. Zbog toga postoje velike oscilacije u vrednosti kriptovaluta u kratkim vremenskim intervalima. Paradoks je da kriptovalute ne ispunjavaju ni jednu funkciju novca, iako su zbog toga nastale. Najčešće korišćene

¹ Ekonomski fakultet u Subotici ✉ suncica@ef.uns.ac.rs

² Ekonomski fakultet u Subotici ✉ bojanavuk@ef.uns.ac.rs

³ Ekonomski fakultet u Subotici ✉ zeljko.vojinovic@ef.uns.ac.rs

⁴ Ekonomski fakultet u Subotici ✉ bojan.lekovic@ef.uns.ac.rs

kriptovalute su Bitcoin, Ethereum, XRP, Litecoin, Ripple, Tether, Bitcoin Cash, itd. Procenjuje se da u svetu postoji preko 2.000 vrta kriptovaluta.

Pitanja sigurnosti i zaštite podataka najveći su izazovi današnjih kriptovaluta zbog odsustva njihove opipljivosti. Kriptovalute se ne štampaju, već se stvaraju „rudarenjem“ (eng. *mining*) – rešavanjem matematičkih algoritama od strane rudara u svrhu beleženja transakcija kriptovalutama. Rudari su pravna ili fizička lica koja su za svoj rad plaćena novostvorenim kriptovalutama. Njihovi primarni troškovi su velika količina utrošene električne energije, licenca za softver, kao i nabavka ili zakup sofisticirane opreme za rešavanje matematičkih algoritama koji se dešavaju svaki put kada se transakcija dogodi.

Blockchain je tehnologija koja omogućuje da se izvrši elektronsko plaćanje kriptovalutom između dva povezana lica bez posredstva treće strane (banke, kliring kuće, posrednika). U pitanju je digitalni javni registar u kom se podaci javljaju u formi blokova i u formi transakcija. Blockchain pokreću decentralizovani softver i velika količina električne energije, a održavaju ga i njime upravljaju brojni korisnici - rudari. Oni pomoću opreme vrše evidenciju o transakcijama na kripto tržištu koja je vidljiva učesnicima. Nemogućnost retrospektivne promene transakcija, njihova transparentnost, te postojanje zaštite od prevara, korupcije, kopiranja, inflacije i ljudskih grešaka, neke su od odlika blockchain tehnologije koja učesnicima ulivaju poverenje i pružaju sigurnost i zaštitu u transakcijama sa kriptovalutama.

U fokusu ovog rada jeste problem (adekvatnog) računovodstvenog obuhvata transakcija sa kriptovalutama. Nagli rast interesovanja investitora za ovom vrstom valuta doprineo je pojavi ilegalnih aktivnosti širom sveta. Trgovina kriptovalutom je prešla iz zakonitih u nezakonite tokove. Trgovci nelegalnom robom na crnom tržištu prihvatili su kriptovalute kao sredstvo plaćanja i na taj način su one došle u posed kriminogenih struktura. Mnoge prevare, sajber napadi i špijunaže prouzrokovale su velike gubitke investitora i pad poverenja, te je pokretanje teme regulisanja kriptovaluta i kripto tržišta bilo pitanje vremena. Regulacija kriptovaluta se može posmatrati sa više aspekata: institucionalna, pravna, poreska i računovodstvena. Iako je svaki aspekt regulacije veliki izazov za najveće svetske ekonomije i međunarodne institucije, u ovom radu autori će pokušati pomoću postojećih standarda finansijskog izveštavanja pružiti model računovodstvenog obuhvata transakcija sa kriptovalutama.

Rad je strukturiran iz pet delova. Nakon Uvoda, u kom su objašnjeni osnovni pojmovi koji se vezuju za kriptovalute i aktuelna dešavanja na kripto tržištu, drugi deo rada sadrži pregled literature i stavove koje su određene zemlje zauzela u odnosu na kriptovalute. Treći deo rada je posvećen izazovima s kojima se susreće finansijsko izveštavanje pri priznavanju kriptovaluta u okvirima postojećih međunarodnih standarda. Pre Zaključka, u četvrtom delu rada prikazani su primeri evidencije tipičnih transakcija sa kriptovalutama u skladu sa oba nivoa regulative – međunarodnom i zakonskom.

2. PREGLED LITERATURE

Iako se kriptovalute mogu koristiti kao sredstvo razmene, one nemaju status valute niti novca, jer su nestabilne za valutu, nisu široko prihvaćene kao sredstvo razmene i ne koriste se kao obračunska jedinica (HM Treasury et al, 2018, 15). Postojanje velikog broja različitih kriptovaluta otežava posao regulatorima. Već je bilo reči o postojanju različitih aspekata regulacije (institucionalni, pravni, poreski i računovodstveni), a da li je određeni standard ili propis primenljiv na određenu transakciju sa kriptovalutom zavisi od vrste i namene konkretne kriptovalute. Za određivanje koji standard finansijskog izveštavanja je prikladno primeniti, korisno je klasifikovati kriptovalute u definisane podgrupe na osnovu njihovih karakteristika. Jedan, opšteprihvaćeni okvir za klasifikaciju ove raznolike kriptografske imovine trenutno ne postoji. Zbog toga ne postoji opšte primenljiva definicija kriptovalute. Međutim, postoje neke karakteristike koje se mogu koristiti za razvrstavanje kriptovaluta u slične tipove. Najrelevantnije karakteristike za klasifikaciju kriptovaluta u računovodstvene svrhe su: a) primarna svrha kriptovalute; b) kako kriptovaluta dobija svojstvenu vrednost (Leopold and Vollmann, 2019, 3).

Po Demertzis i Wolff (Demertzis and Wolff, 2018, 13), rasprava o kriptovalutama bi trebala da se fokusira na tri ključna pitanja: 1) Da li kriptovalute treba izolovati, regulisati ili integrisati? 2) Javni pristup kriptovalutama zahteva globalnu koordinaciju u vezi sa ključnim pitanjima regulacije. 3) Koji organ ili institucija treba da primenjuje propise? Prema poslednjem istraživanju takve vrste iz 2019. godine koje je sprovedeno na 23 državne administracije (Blandin et al, 2019, 40), regulatorna

tela mnogih zemalja (81%) su obrazovala interne timove i radne grupe za procenu i nadgledanje transakcija sa kriptovalutama i predlaganje propisa. Svega 5% regulatora nema pomenute timove, dok podaci nisu dostupni za preostalih 14%.

Međutim, iako je većina državnih administracija otpočela sa aktivnostima regulacije, nisu svi zauzeli liberalan stav. Japan je prva država koja je 2017. godine u celosti legalizovala plaćanje kriptovalutama usvajanjem Zakona o platnim uslugama (Payment Services Act, 2019), koji je poslednji put inoviran 2019. godine (Omagari and Sako, 2019). U SAD je regulatorna nadležnost definisana na nivou federalnih i državnih vlasti, pa se politike i propisi na saveznom nivou značajno razlikuju. Do sada nije usvojena jedinstvena definicija kriptovaluta, iako na njihovoj regulaciji rade vodeće institucije na vrhovnom nivou – Komisija za hartije i vrednosti i razmene (SEC), Komisija za trgovanje robnim fjučersima (CFTC) i Mreža za izvršenje finansijskog kriminala (FinCEN) pri Ministarstvu finansija SAD (Blandin et al, 2019, 108). Velika Britanija je implementirala regulativu EU dok je bila njena članica, te su njeni zakoni i propisi harmonizovani sa EU regulativom koja se odnosi na kriptovalute. Najznačajniji regulatori su Telo za finansijsko ponašanje (FCA) i Banka Engleske (BoE). FCA je 2019. godine objavila vodič za industriju sa smernicama u kojim slučajevima kriptovalute podležu postojećim zakonima i propisima Velike Britanije (Blandin et al, 2019, 95). Kao i prethodno navedene države, EU je otvorena za transakcije sa kriptovalutama i radi na propisima i uredbama. Poslednje donete AML Direktiva, Direktiva o e-novcu, Direktiva o platnim uslugama i ostale povezane direktive počele su da se primenjuju 10. januara 2020. godine u svim državama članica EU. Slično kao u SAD, postoje značajne razlike u poreskim okvirima i nacionalnim zakonima na nivou država članica EU, pa se još uvek izbegava strožija regulacija na nadnacionalnom nivou.

Južna Koreja je na početku zauzela liberalniji kurs u odnosu na kriptovalute, da bi ga pooštrila 2018. godine, pa nakon toga ponovo odbacila uvedene zabrane. Poslednjom izmenom zakonske regulative uvedene su mere za praćenje špekulativnog ponašanja, izbegavanje ilegalnih aktivnosti i oporezovanje transakcije sa kriptovalutama. S druge strane, strancima i maloletnicima se ograničava trgovina kriptovalutama, a izdavanje tokena se zabranjuje (Edwards et al, 2019, 17). Rusija, Tajland i Island na snazi je zabrana korišćenja Bitcoin-a za plaćanje na domaćem tržištu. Kina predstavlja primer najrigoroznije zemlje koja je donela više zakona kojima se zabranjuje razmena, ponuda, trgovanje i druga pitanja koja se tiču kriptovaluta. Iako je kineskim državljanima zabranjeno posedovanje kriptovaluta, kineska vlada podržava blockchain tehnologiju. Negativan stav regulatora je na ovaj način prigušio kinesko kripto tržište, bar za neko vreme (Blandin et al, 2019, 96).

U Bosni i Hercegovini nije definisano, niti je zabranjeno sticanje, držanje i trgovanje kriptovalutama. Svi entiteti koji se odluče obavljati transakcije sa kriptovalutama, posluju na sopstveni rizik. Pod rizikom se u ovom smislu podrazumevaju tržišni, finansijski rizik, rizik od sajber kriminala i rizik koji sa sobom nosi svako poslovanje koje nije u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine. U prilog ovome, sledi skraćeno saopštenje Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH) iz 2018. godine. “Novčana sredstva uložena u kriptovalute nisu zaštićena sistemom osiguranja depozita, te stoga je prije same odluke o njihovom korištenju potrebno detaljno se informirati o mogućim rizicima kupovanja, trgovanja i korištenja takvih valuta, iz pouzdanih i provjerenih izvora. Trgovanjem valutama na platformama moguće je izgubiti “svoj novac” jer te platforme često nisu regulirane. Ako platforma za trgovanje valutama izgubi novac ili propadne, ne postoji posebna pravna zaštita. Novac iz “digitalnog novčanika” može biti ukraden. Znači nakon kupovine virtuelne valute ona je pohranjena u “digitalni novčanik” – na kompjuter, prenosni kompjuter ili pametni telefon, koji nisu zaštićeni od hakera. CBBiH ne raspolaže nikakvim informacijama o rasprostranjenosti tržišta i upotrebi virtuelne kriptovane valute bitcoin ili neke druge u BiH. Kriptovalute ne funkcionišu kao tipična valuta, ne izdaje ih centralna banka i oslanjaju se na protokol mreže računar prema računaru, baziran na Internetu. Iz CBBiH podsjećaju da se na nivou evropskih regulatornih tijela već neko vrijeme raspravlja o temi kriptovaluta, ali za to područje nije donesena posebna regulativa niti na nivou EU-a, niti su, po trenutnim saznanjima, planirani zakonski akti kojima bi se ograničilo ili spriječilo kupovanje i trgovanje virtuelnim valutama. Navode da su građani slobodni raspolagati svojim novcem na način na koji žele, u skladu sa vlastitim odlukama, ali je preporučljivo da imaju u vidu da je investiranje u kriptovalute podložno većim rizicima od investiranja u druge instrumente” (Računovodstvena kuća Unija, 2020).

Trgovina kriptovalutama je otpočela maloprodajnim tokovima između potrošača fizičkih lica. Interes za regulacijom i institucionalizacijom kriptovaluta počinje kada su se kompanije i ostale finansijske institucije zainteresovale za transakcije sa kriptovalutama. Njihov najveći izazov je bio na koji način računovodstveno obuhvatiti takvu vrstu transakcija, koji regulatorni okvir primeniti, kako

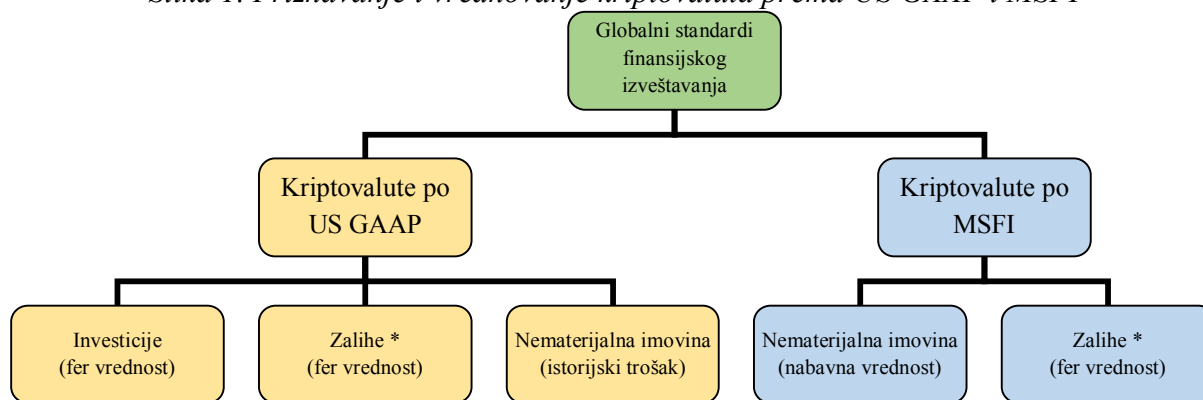
izveštavati o tome korisnike finansijskih izveštaja i mnoga druga pitanja koja su se odnosila na opozivanje, rizike i transparentnost. Uporedo sa rastom interesovanja među kompanijama i velikim institucionalnim investitorima dolazi do pokretanje ove teme kod regulatornih tela. Regulisanje poslovanja sa kriptovalutama je moguće uklopiti u postojeću regulativu i zakonske okvire, izvršiti prilagođavanje postojeće regulative i zakonskih okvira ili doneti set potpuno novih direktiva, standarda, zakona i politika koji se odnosi na kriptovalute. Revizorska kuća KPMG identifikovala je ključne izazove sa kojima se suočava institucionalizacija kriptovaluta (Nagaraj et al, 2018, 13): a) održavanje usklađenosti sa zakonima i propisima o kriptovalutama koji su doneti i koji konstantno evoluiraju; b) poreklo kriptovaluta, jer se njihovi vlasnici evidentiraju sa kriptografskih adresa bez imena, broja računa, ličnih podataka, kreiranih od strane bilo koga i bilo gde što otežava problem za KYC (Know Your Customer) programe; c) osiguranje od rizika sajber kriminala usled digitalne prirode i velike vrednosti kriptovaluta koje poseduju vlasnici; d) pomeranje granica tradicionalnog finansijskog izveštavanja; e) nedovoljno informacija o poreskim implikacijama kriptovaluta.

Već je bilo reči o postojanju velikog broja kriptovaluta i različitoj funkciji svake od tih valuta što svakako otežava njihovu regulaciju. Pošto obim rada ne dozvoljava da se pokriju računovodstveni aspekti svih vrsta kriptovaluta, fokus u radu biće na transakcijama sa Bitcoin-om, kao najzastupljenijom valutom. Bitcoin spada u grupu kriptovaluta koja sadrži digitalne tokene ili kovanice zasnovane na blockchain tehnologiji. Trenutno posluju nezavisno od centralne banke i predviđeno je da funkcionišu kao medij razmene (Leopold and Vollmann, 2019, 4). Trenutno učešće Bitcoin-a na celokupnom kripto tržištu iznosi 65.5%, slede Ethereum sa 7.9%, XRP sa 4.2%, Bitcoin Cash sa 2.7% i kriptovalute sa manje od 2% tržišne kapitalizacije (CoinMarketCap, 2020).

3. KRIPTOVALUTE – IZAZOV ZA FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE

Dve globalne grupe standarda finansijskog izveštavanja jesu Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MSFI u daljem tekstu) koje donosi Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (The International Accounting Standards Board – IASB) i Opšteprihvaćeni računovodstveni principi (The Generally Accepted Accounting Principles in the US – US GAAP) koje donosi Odbor za standarde finansijskog računovodstva (The Financial Accounting Standards Board – FASB). Imajući u vidu namenu i najčešće transakcije u kojima učestvuje, kriptovalute mogu da imaju karakteristike različite vrste imovine koju pokrivaju različiti standardi (Slika 1).

Slika 1. Priznavanje i vrednovanje kriptovaluta prema US GAAP i MSFI

Izvor: Autori

Prema US GAAP, kada se kriptovalute priznaju kao investicija od strane investicione kompanije, koristi se koncept fer vrednosti za njegovo odmeravanje. Kada se kriptovalute drže radi dalje prodaje na način kao što brokeri drže zalihe, dozvoljeno je kriptovalute evidentirati kao zalihe ako su u pitanju entiteti kojima je držanje kriptovaluta deo osnovne delatnosti. U svim ostalim slučajevima, kriptovalute se smatraju nematerijalnom imovinom sa neodređenim vekom trajanja koja se odmerava po istorijskom trošku bez obračuna amortizacije. Zbog prirode veka trajanja, zahteva se testiranje kriptovaluta na umanjenje vrednosti najmanje jednom godišnje ili češće ako se identifikuje događaji i okolnosti koji su doveli do smanjenja vrednosti. US GAAP definiše nematerijalnu imovinu

kao imovinu bez fizičke forme u koju ne spadaju finansijska sredstva, kao ni goodwill. Kriptoalute nisu finansijska imovina, jer nisu novčana sredstva, vlasnički udeli, kao ni ugovori iz kojih proističu prava i obaveze ugovornih strana. Kriptoalute se ne mogu priznati kao finansijski instrument, jer njihovo posedovanje ne prouzrokuje pravne posledice koje imaju finansijski instrumenti po US GAAP (Deloitte, 2018, 2-3).

MSFI ne uključuje posebne smernice o računovodstvenom obuhvatanju kriptoaluta i još uvek nije ustaljena jasna praksa među entitetima, pa bi računovodstvo kriptoaluta moglo da spada u delokrug različitih standarda (Leopold and Vollmann, 2019, 4). Posmatrajući trenutno važeće MSFI, priznavanje i vrednovanje kriptoaluta može da se razmatra u delokrugu standarda koji se primenjuju na gotovinu, ekvivalente gotovine, finansijske instrumente, nematerijalnu imovinu ili zalihe. Prema *MRS 7 – Izveštaj o novčanim tokovima* (SRRS, 2019, 601-602), gotovina obuhvata gotovinu i depozite po viđenju, a ekvivalentni gotovine predstavljaju kratkoročne visokolikvidne investicije koje se u kratkom period i bez rizika mogu konvertovati u gotovinu. Da bi investicija ispunila uslov da bude ekvivalent gotovine, u kratkom roku (do tri meseca) treba da bude omogućeno njeno konvertovanje u poznati iznos gotovine i u vezi sa njom ne treba da bude prisutan rizik od promene vrednosti. Na osnovu definicija iz *MRS 7*, jasno je da ni jedna vrsta kriptoaluta, bar za sada ne ispunjava uslove da bude priznata kao gotovina, niti kao ekvivalent gotovine.

Prema *MRS 32 – Finansijski instrumenti: prezentacija* (SRRS, 2019, 980-983), finansijska sredstva jesu gotovina, instrument kapitala drugog entiteta, ugovorno pravo i ugovor koji će biti ili može da bude izmiren instrumentima sopstvenog kapitala entiteta. Finansijska obaveza može biti ugovorna obaveza ili ugovor koji će biti ili može da bude izmiren instrumentima sopstvenog kapitala entiteta. Instrument kapitala je svaki ugovor kojim se dokazuje rezidualno učešće u sredstvima entiteta, nakon odbijanja svih njegovih obaveza. Kriptoalute se ne mogu priznati kao finansijsko sredstvo, finansijska obaveza, niti kao instrument kapitala, što ih diskvalifikuje za primenu odredbi *MRS 32*. Takođe se ne mogu priznati ni kao finansijski instrumenti, jer je po *MSFI 9 – Finansijski instrumenti* (SRRS, 2019, 264) moguće priznati finansijski instrument kada postoji ugovorni odnos koji će kao ishod imati finansijsku imovinu za jednu ugovornu stranu i finansijsku obavezu ili instrument kapitala za drugu ugovornu stranu.

Tabela 1. Primena MSFI na transakcije sa kriptoalutama

Primenljiv standard	Početno vrednovanje	Naknadno odmeravanje	Promene knjigovodstvene vrednosti
<i>MRS 2 – Zalihe:</i> Ostalo	Nabavna vrednost (NV)	Nabavna vrednost ili neto prodajna vrednost (bira se niža vrednost)	Promene iznad NV: - Promene ispod NV: dobitak ili gubitak perioda
<i>MRS 2 – Zalihe:</i> Izuzeće brokera i trgovaca posrednika	Nabavna vrednost (NV)	Fer vrednost umanjena za troškove prodaje	Dobitak ili gubitak perioda
<i>MRS 38 – Nematerijalna imovina:</i> Model revalorizacije – izbor računovodstvene politike, ali zahteva postojanje aktivnog tržišta	Nabavna vrednost (NV)	Fer vrednost umanjena za akumuliranu amortizaciju i umanjenja vrednosti *	Promene iznad NV: ostali sveobuhvatni prihod Promene ispod NV: dobitak ili gubitak perioda
<i>MRS 38 – Nematerijalna imovina:</i> Model nabavne vrednosti	Nabavna vrednost (NV)	Nabavna vrednost umanjena za akumuliranu amortizaciju i umanjenja vrednosti *	Promene iznad NV: - Promene ispod NV: dobitak ili gubitak perioda

* za kriptoalute se uglavnom ne obračunava amortizacija, jer imaju neograničen vek trajanja, pa ostaje da se vrši njihovo testiranje na umanjenje vrednosti shodno odredbama *MRS 36 – Umanjenje vrednosti imovine*

Izvor: Leopold and Vollmann, 2019, 6

Prema *MRS 38 – Nematerijalna imovina* (SRRS, 2019, 1098-1102), nematerijalna imovina je nenovčana imovina bez fizičke forme koja se može identifikovati, a sredstvo je resurs koji entitet kontroliše kao rezultat prošlih događaja i od kog se očekuje priliv budućih ekonomskih koristi u entitet. Iz definicije se mogu identifikovati tri osnovna uslova nematerijalne imovine: a) mogućnost identifikacije; b) postojanje kontrole; c) postojanje budućih ekonomskih koristi. Imovinu je moguće identifikovati kada je odvojiva ili kada nastaje na osnovu ugovornih prava. Kontrola podrazumeva mogućnost entiteta da stekne buduće ekonomske koristi koje proističu iz nematerijalne imovine i da ograniči pristup drugih tim koristima. Buduće ekonomske koristi mogu se odnositi na prihode od

prodaje, uštede u troškovima i na druge koristi od imovine koje entitet koristi. Da bi neka imovina bila priznata kao nematerijalna imovina, ne mora da ispunjava sve uslove iz definicije. Kriptovalute nemaju fizičku suštinu, moguće je vršiti njihovu identifikaciju i razmenu, izvestan je priliv ekonomskih koristi u entitet i ograničenje pristupa drugih tim koristima. Kriptovalute dodatno ispunjavaju i kriterijum nemonetarnosti, jer njihova vrednost nije ni fiksna, niti određiva usled velikih oscilacija iste na kripto tržištu. Iz priloženog, kriptovalute se mogu priznati kao nematerijalna imovina s najmanje izuzetaka (Tabela 1).

Prema *MRS 2 – Zalihe* (SRRS, 2019, 565-567), zalihe su sredstva koja se drže radi prodaje u redovnom poslovanju, što znači da se kriptovalute nabavljene radi dalje prodaje mogu priznati kao zalihe ako je entitet registrovan za delatnost trgovine/posredovanja. Zalihe predstavljaju kratkoročnu obrtnu imovinu koja ispunjava kumulativno sledeće uslove: a) postoji kontrola, odnosno vlasništvo nad tom vrstom imovine; b) nastao je trošak u vezi sa pribavljanjem te imovine; c) očekuju se buduće koristi u vezi sa posedovanjem te imovine. Kriptovalute nabavljene radi dalje prodaje ispunjavaju sva tri kumulativna uslova. Standard se ne primenjuje na odmeravanje zaliha trgovaca posrednika – koji kupuju robu za dalju prodaju i koji svoje zalihe odmeravaju po fer vrednosti umanjenoj za troškove prodaje. Ove zalihe se stiču sa ciljem prodaje u bliskoj budućnosti i stvarivanja dobiti po osnovu fluktuacija cene ili marže. Kada se te zalihe odmeravaju po fer vrednosti, manjenoj za troškove prodaje, na njih se ne primenjuju zahtevi ovog standarda koji se odnose na odmeravanje. Promene fer vrednosti umanjene za troškove prodaje se priznaju u okviru dobitka ili gubitka u periodu u kom je nastala promena. Vrednovanje kriptovaluta prema MSFI i US GAAP je vrlo slično i podrazumeva da se one mogu priznati kao zalihe ako su u pitanju entiteti kojima je držanje kriptovaluta radi dalje prodaje deo osnovne delatnosti.

Osim navedenih standarda (Tabela 1), na transakcije sa kriptovalutama mogu se odnositi i odredbe *MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške* (SRRS, 2019, 631), prema kojima ako postoji nedostatak konkretnog MRS ili MSFI koji bi se primenio na određenu transakciju, menadžment kompanije koristi sopstvenu procenu za definisanje i primenu računovodstvene politike koja će za rezultat imati relevantne i pouzdane informacije za potrebe donošenja ekonomskih odluka od strane korisnika finansijskih izveštaja. Menadžment može konsultovati stručna i regulatorna tela u cilju donošenja odluke koje računovodstvene politike će se koristiti u situacijama koje nisu predviđene ni jednim standardom. Na transakcije sa kriptovalutama mogu se takođe odnositi i odredbe *MSFI 13 – Odmeravanje fer vrednosti* (SRRS, 2019, 370), koji se primenjuje u okolnostima kada neki drugi standardi zahtevaju ili daju mogućnost vrednovanja konkretnih stavki po fer vrednosti. Fer vrednost se može primeniti u različitim situacijama, kao što su: zalihe kriptovaluta koje drže brokeri i trgovci posrednici primjenjujući fer vrednost umanjenu za troškove prodaje, kriptovalute priznate kao nematerijalna imovina u slučajevima kada se koristi model revalorizacije, obelodanjivanja o fer vrednosti kriptovaluta koje se drže u ime drugih, kriptovalute stečene u poslovnim kombinacijama, kriptovalute koje drže investicioni fondovi i troškovi usluga koji se plaćaju u kriptovalutama (Leopold and Vollmann, 2019, 16).

Ne postoje zahtevi za obelodanjivanjem posebno dizajnirani za kriptovalute i s njima povezanim transakcijama. Međutim, entiteti bi trebali da se pridržavaju svih zahteva za obelodanjivanjima u finansijskim izveštajima koji su sadržani u standardima za koje su se opredelili da ih primenjuje na transakcije sa kriptovalutama. To su zahtevi za obelodanjivanjima u već pomenutim *MRS 38 – Nematerijalna imovina*, *MRS 2 – Zalihe* i *MSFI 13 – Odmeravanje fer vrednosti*. Uzimajući u obzir vrlo specifične i složene karakteristike kriptovaluta, a o kojima je bilo reči u ranijim poglavljima, entiteti bi trebali da razmotre da li je potrebno izvršiti dodatna obelodanjivanja, koja su izvan delokruga pomenutih standarda. Obelodanjivanja koja takođe mogu biti relevantna u ovom slučaju jesu (CPA Canada, 2018, 12; CPA Canada, 2019, 11):

- Opis kriptovalute, njenih karakteristika i svrhe držanja (npr. da li je svrha držanja ulaganje ili kupovina roba i usluga);
- Broj jedinica kriptovalute koje entitet poseduje na kraju izveštajne godine;
- Način na koji je utvrđena računovodstvena politika za kriptovalute;
- Iznos fer vrednost kriptovalute zajedno sa odgovarajućim obelodanjivanjima iz *MSFI 13 – Odmeravanje fer vrednosti* u slučaju korišćenja modela nabavne vrednosti;
- Informacije o tržišnom riziku povezanom sa držanjem kriptovalute (npr. informacije o istorijskoj volatilnosti).

Entiteti bi trebali razmotriti dodatna obelodanjivanja iz najmanje još jednog razloga. Imajući u vidu cilj finansijskog izveštavanja opšte namene, koji čini osnovu Konceptualnog okvira finansijskog izveštavanja (SRRS, 2019, 4), akcenat je na pružanju finansijskih informacija o entitetu koje su korisne postojećim i potencijalnim investitorima, zaposlodavcima i drugim poveriocima prilikom donošenja odluka o obezbeđivanju resursa entitetu. Prilikom određivanja obima i vrste obelodanjivanja, entiteti bi trebali uzeti u obzir materijalnost, odnosno važnost informacija koje proističu iz obelodanjivanja o kriptovalutama. Menadžment entiteta bi trebao uvažiti ove principe i zahteve korisnika pre sačinjavanja napomena uz finansijske izveštaje.

4. PREDLOG RAČUNOVODSTVENOG TRETMANA KRIPTOVALUTA

Zbog ograničenosti u obimu rada, u nastavku će biti prikazane najčešće transakcije u vezi sa kriptovalutama i predlozi računovodstvene evidencije u skladu sa standardima finansijskog izveštavanja iz trećeg poglavlja. Evidencija transakcija sa kriptovalutama vođena je u Dnevniku uz primenu Kontnog okvira za privredna društva, zadruga, druga pravna lica i preduzentike (Službeni glasnik Republike Srpske broj 106, 2015, 51-56).

U prvom primeru dolazi do promene namene kriptovaluta koje entitet drži, a što će usloviti reklasifikaciju kriptovaluta sa nematerijalne imovine na zalihe. Kriptovalute su nakon nabavke i početnog vrednovanja prema modelu nabavne vrednosti u skladu sa MRS 38 – Nematerijalna imovina reklasifikovane na zalihe shodno MRS 2 – Zalihe. Naredna dva primera prikazuje vrednovanje kriptovaluta kao nematerijalne imovine pri primeni modela revalorizacije u skladu sa MRS 38 – Nematerijalna imovina. U drugom primeru prvo dolazi do povećanja fer vrednosti kriptovaluta, što dovodi do formiranja revalorizacionih rezervi koje će kasnije biti iskorišćene pri smanjenju fer vrednosti. Međutim, pošto pomenute rezerve neće biti dovoljne, razlika do iznosa smanjenja fer vrednosti će teretiti rashode perioda. U trećem primeru prvo dolazi do smanjenja fer vrednosti kriptovaluta koje tereti rashode perioda, jer revalorizacione rezerve nisu formirane. Zatim se vrši evidencija povećanja fer vrednosti u korist prihoda perioda, jer je prethodno kriptovalutama smanjena vrednost nakon početnog priznavanja.

4.1. Reklasifikacija kriptovaluta sa nematerijalne imovine na zalihe usled promene namene

Postavka hipotetičkog primera iz prakse glasi:

1. Entitet je nabavio kriptovalute po nabavnoj vrednosti od 12.000 KM.
2. Na kraju izveštajnog perioda, konstatovano je umanjeno vrednosti kriptovaluta u iznosu od 1.500 KM. Fer vrednost kriptovaluta na isti dan iznosila je 10.500 KM.
3. Godinu dana nakon nabavke, rukovodstvo entiteta donosi odluku o prodaji kriptovalute, te je neophodno izvršiti reklasifikaciju sa nematerijalne imovine na zalihe.
4. Kriptovalute su nakon mesec dana prodate kupcu iz Republike Srpske za 15.795 KM (iznos sa uračunatim porezom na dodatnu vrednost).

*Tabela 2. Evidencija kriptovaluta uz reklasifikaciju sa nematerijalne imovine na zalihe
Rešenje primera:*

Dnevnik				
R.br.	Opis	Konto	Duguje	Potražuje
1.	Ostala nematerijalna sredstva – kriptovalute	014	12.000	
	Račun kod ovlašćene organizacije za platni promet za nabavku kriptovaluta po nabavnoj vrednosti	241		12.000
2.	Obevređenje nematerijalnih sredstava	580	1.500	
	Ispravka vrednosti nematerijalnih sredstava za umanjeno vrednosti kriptovaluta	019		1.500
3.	Ispravka vrednosti nematerijalnih sredstava	019	1.500	
	Nematerijalna sredstva namenjena prodaji	140	10.500	
	Ostala nematerijalna imovina – kriptovalute za reklasifikaciju usled promene namene kriptovaluta	014		12.000
4.	Kupci iz Republike Srpske	201	15.795	
	Porez na dodatnu vrednost po izdatim fakturama*	470		2.295
	Nematerijalna sredstva namenjena prodaji	140		10.500
	Dobici po osnovu prodaje nematerijalnih sredstava za prodaju kriptovaluta uz obračun PDV-a	670		3.000

* Stopa poreza na dodatnu vrednost u Bosni i Hercegovini iznosi 17%.

Izvor: Autori prilagodili prema Čičak, 2019, 61

4.2. Vrednovanje kriptovaluta modelom revalorizacije – uvećanje, pa smanjenje fer vrednosti

Postavka hipotetičkog primera iz prakse glasi:

5. Entitet je nabavio kriptovalute po fer vrednosti od 24.000 KM.
6. Nakon mesec dana od nabavke, konstatovano je uvećanje fer vrednosti kriptovaluta za 2.000 KM.
7. Nakon dva meseca od nabavke, konstatovano je smanjenje fer vrednosti kriptovaluta za 3.500 KM.

Tabela 3. Evidencija kriptovaluta kao nematerijalne imovine – model revalorizacije I

Rešenje primera:

Dnevnik				
R.br.	Opis	Konto	Duguje	Potražuje
5.	Ostala nematerijalna sredstva – kriptovalute	014	24.000	24.000
	Račun kod ovlašćene organizacije za platni promet za nabavku kriptovaluta po fer vrednosti	241		
6.	Ostala nematerijalna imovina – kriptovalute	014	2.000	2.000
	Revalorizacione rezerve za umanjenje fer vrednosti kriptovaluta	330		
6a.	Revalorizacione rezerve	330	200	200
	Odložene poreske obaveze* za reklasifikaciju usled promene namene kriptovaluta	495		
7.	Revalorizacione rezerve	330	1.700	3.500
	Odložene poreske obaveze	495	200	
	Obezvredjenje nematerijalnih sredstava	580	1.600	
	Ispravka vrednosti nematerijalnih sredstava za povećanje fer vrednosti kriptovaluta	019		

* Odložene poreske obaveze se računaju u određenom procentu u odnosu na revalorizovane rezerve. U ovom primeru taj procenat je jednak stopi poreza na dobit u Bosni i Hercegovini i iznosi 10%.

Izvor: Autori prilagodili prema Čičak, 2019, 59-60

4.3. Vrednovanje kriptovaluta modelom revalorizacije – smanjenje, pa uvećanje fer vrednosti

Postavka hipotetičkog primera iz prakse glasi:

8. Entitet je nabavio kriptovalute po fer vrednosti od 8.000 KM.
9. Nakon mesec dana od nabavke, konstatovano je smanjenje fer vrednosti kriptovaluta za 1.000 KM.
10. Nakon dva meseca od nabavke, konstatovano je uvećanje fer vrednosti kriptovaluta za 600 KM.
11. Kriptovalute su nakon tri meseca od nabavke prodate kupcu iz Republike Srpske za 10.530 KM (iznos sa uračunatim porezom na dodatu vrednost).

Tabela 4. Evidencija kriptovaluta kao nematerijalne imovine – model revalorizacije II

Rešenje primera:

Dnevnik					
R.br.	Opis	Konto	Duguje	Potražuje	
8.	Ostala nematerijalna sredstva – kriptovalute	014	8.000	8.000	
	Račun kod ovlašćene organizacije za platni promet za nabavku kriptovaluta po fer vrednosti	241			
9.	Obezvredjenje nematerijalnih sredstava	580	1.000	1.000	
	Ispravka vrednosti nematerijalnih sredstava za umanjenje fer vrednosti kriptovaluta	019			
10.	Ispravka vrednosti nematerijalnih sredstava	019	600	600	
	Prihodi od usklađivanja vrednosti nematerijal. sredstava za povećanje fer vrednosti kriptovaluta	680			
11.	Kupci iz Republike Srpske	201	10.530	1.530	
	Ispravka vrednosti nematerijalnih sredstava	019			400
	Porez na dodatu vrednost po izdatim fakturama*	470			
	Ostala nematerijalna sredstva – kriptovalute	014			8.000
	Dobici po osnovu prodaje nematerijalnih sredstava za prodaju kriptovaluta uz obračun PDV-a	670			1.400

* Stopa poreza na dodatu vrednost u Bosni i Hercegovini iznosi 17%.

Izvor: Autori prilagodili prema Čičak, 2019, 60

5. ZAKLJUČAK

Brojni su razlozi zbog kojih se još uvek nije dogodila institucionalizacija kriptovaluta, a među njima se, sa aspekta ovog rada, posebno ističu: neregulisano finansijsko izveštavanje o kriptovalutama, otvoreno pitanje poreskog tretmana transakcija sa kriptovalutama, izostanak pravno-regutornog okvira u mnogim zemljama, kao i pitanja porekla, bezbednosti i (ne)legalnih tokova kriptovaluta. Iako još nisu donete globalne smernice, uputstva, kao ni direktive za transakcije sa kriptovalutama, na njih se mogu primeniti postojeći standardi finansijskog izveštavanja (međunarodna računovodstvena regulativa), kao i važeća zakonska računovodstvena regulative u Bosni i Hercegovini. Izvodljivost primene obeju regulativa prikazana je u četvrtom poglavlju ovog rada u vidu predloženog računovodstvenog tretmana transakcija sa kriptovalutama.

US GAAP pružaju mogućnost da se kriptovalute priznaju kao investicije, nematerijalna imovina, a u određenim okolnostima i kao zalihe. U zavisnosti od karakteristika i namene pojedinih kriptovaluta, MSFI pružaju mogućnost njihovog priznavanja kao nematerijalne imovine ili alternativno kao zaliha. Međutim, kriptovalute delimično ili uopšte ne ispunjavaju odredbe standarda finansijskog izveštavanja čiji delokrug jesu gotovina, ekvivalenti gotovine i finansijski instrumenti. Kriptovalute su najbližije nematerijalnoj imovini i u određenim slučajevima zalihama, te se većina entiteta u svetu, koja je otpočela sa evidentiranjem transakcija sa kripto tržišta, odlučila da kao prelazno rešenje primenjuje trenutno važeće standarde finansijskog izveštavanja koji se odnose na nematerijalnu imovinu i zalihe. Dok regulatorna tela i institucije ne usvoje namenski set potpuno novih direktiva, standarda, zakona i politika koji se odnosi na kriptovalute i s njima povezane transakcije, prelazno rešenje je svakako bolja opcija od izostanka bilo kakve računovodstvene evidencije i finansijskog izveštavanja o kriptovalutama.

Izazovi sa kojima se suočavaju entiteti pri evidenciji transakcija sa kriptovalutama jesu: pitanje računovodstvenih procena, pitanje odmeravanja kriptovaluta (fer vrednost ili nabavna vrednost), neregulisana pravna priroda kriptovaluta, decentralizovana priroda kriptovaluta (bez upravljanja centralne banke) i odsustvo namenske računovodstvene i poreske regulative. Budući da je ovo rastuće područje računovodstva, kome tek predstoji period ekspanzije, entiteti bi trebali pomno pratiti razvoj događaja na ovom polju, kako bi mogli evidenciju i izveštavanje o kriptovalutama uskladiti s očekivanjima investitora, tržišta, regulatora i šire javnosti. Predloženi računovodstveni tretman kriptovaluta u ovom radu namenjen je entitetima koji obavljaju ili nameravaju u budućnosti da obavljaju transakcije na kripto tržištu.

LITERATURA

- Blandin, A., Cloots, S.A. and Hussain, H. 2019. “*Global Cryptoasset Regulatory Landscape Study*”. Centre for Alternative Finance. Cambridge University, UK: Cambridge. Accessed 25/11/2019 https://www.jbs.cam.ac.uk/fileadmin/user_upload/research/centres/alternative-finance/downloads/2019-04-ccaf-global-cryptoasset-regulatory-landscape-study.pdf
- Chartered Professional Accountants of Canada (CPA Canada). 2018. “*An Introduction to Accounting for Cryptocurrencies*”. CPA Publication. Canada: Toronto.
- Chartered Professional Accountants of Canada (CPA Canada). 2019. “*An Introduction to Accounting for Cryptocurrencies under Accounting Standards for Private Enterprises*”. CPA Publication. Canada: Toronto.
- CoinMarketCap. 2020. “*Percentage of Total Market Capitalization (Dominance)*”. Accessed 21/01/2020 <https://coinmarketcap.com/charts/#dominance-percentage>
- Čičak, I. 2019. “Računovodstveno procesiranje kriptovaluta”. *Računovodstvo, revizija i financije* 1(XXIX) 57-62
- Deloitte. 2018. “Classification of Cryptocurrency Holdings”. *Financial Reporting Alert* 18-9, July 9, 2018. Accessed 21/11/2019 <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/audit/ASC/FRA/2018/us-aers-fra-classification-of-cryptocurrency-holdings.pdf>
- Demertzis, M. and Wolff, G.B. 2018. “*The Economic Potencial and Risks of Crypto Assets: Is a Regulatory Framework Needed?*” Belgia: Bruegel. Accessed 5/01/2020 http://bruegel.org/wp-content/uploads/2018/09/PC-14_2018.pdf
- HM Treasury. 2018. “*Cryptoassets Taskforce: Final Report*”. Open Government Licence, Bank of England, UK: London. Accessed 11/12/2019 <https://www.gov.uk/government/publications/cryptoassets-taskforce>
- Kontni okvir za privredna društva, zadruga, druga pravna lica i preduzentike. *Službeni glasnik Republike Srpske*, broj 106 od 23.12.2015, 51-56.

- Leopold, R. and Vollmann, P. 2019. *“In Depth: A look at Current Financial Reporting Issues”*. PwC, UK: London.
- Omagari, T. and Sako, Y. 2019. *“Japan’s New Crypto Regulation: 2019 Amendments to Payment Services Act and Financial Instruments and Exchange Act of Japan”*. Accessed 04/01/2020 <http://www.klgates.com/japans-new-crypto-regulation-2019-amendments-to-payment-services-act-and-financial-instruments-and-exchange-act-of-japan-11-26-2019/>
- Računovodstvena kuća Unija 2020. Accessed 4/02/2020 <https://unija.com/kriptovalute-u-bosni-i-hercegovini/?lang=bs>
- Nagaraj, K., Hunter, C. and Caplain, J. 2018. *“Institutionalization of Crypto Assets – Cryptoassets Have Arrived. Are you ready for institutionalization?”* KPMG, Netherlands: Amstelveen. Accessed 27/11/2019 <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/im/pdf/Institutionalisation-of-cryptoassets.pdf>
- Savez računovođa i revizora Srbije. 2019. *“Primena Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja”*. Računovodstvo d.o.o., Srbija: Beograd.